

Het goede leven van Erica Terpstra

In het eerste seizoen van haar reisprogramma *Erica op Reis* kwam de liberale oud-politica onder meer terecht in het oude Malinese eilandstadje Djenne. De filmploeg was net in Guatemala geweest, waar ze rituele offers gebracht hadden aan Moeder Aarde. Maar nu stonden ze in Afrika, in de grootste lemen moskee ter wereld. Nadat de opnames waren afgerond, rustte Terpstra een moment tegen één van de honderdenacht pilaren van het godshuis.

„Ik zat daar een beetje te mediteren”, vertelt Erica Terpstra (69), „en opeens kreeg ik een mystiek moment. Dat kun je niet onder woorden brengen. Ik voelde dat ik één was met de kosmos. Dat was zó bijzonder. Ik was er niet naar op zoek, ik had niet het idee: ik ga nu een mystiek moment meemaken. Maar er gebeurde iets heel groots. Dus het bestáát.”

Wát bestaat? „Dat er momenten zijn dat je inderdaad boven jezelf uitstijgt, dat je beseft dat er dingen zijn die heel veel groter zijn dan jij”, vertelt ze. „Ik had dat nooit eerder gehad. Ik dacht soms van wel, maar dit was zo groot dat al het eerdere misschien een vingeroefening was. Soms had ik het wel in de grootsheid van de natuur in Afrika, van die momenten dat je je realiseert dat je maar zo’n klein onderdeelje” – ze houdt haar duim en wijsvinger vlak bij elkaar – „bent van de prachtige natuur. Maar dit was groter.”

Erica Terpstra zit in de ochtendzon op het terras van het Kurhaus in Scheveningen („wat is het hier lékker, hè!”). Vanaf deze plek is het appartement zichtbaar, met uitkijk op de Noordzee, waar ze sinds een aantal jaar woont. Ze is net klaar met de opnames van het tweede seizoen van *Erica op Reis*, waarin ze dit keer naar landen als Japan en de Verenigde Staten afreisde, om spirituele leiders de oerdegelijke vraag voor te leggen: wat is de zin van het leven? Zowat haar hele leven al is ze spiritueel *angehaucht*. Dat begon tijdens haar studie sinologie begin jaren zestig. Toen ze in 1977 voor de VVD in de Tweede Kamer kwam, na een carrière als sportzwemster en journalist, besloot ze er rond voor uit te komen dat ze sterk door het boeddhisme beïnvloed werd. Haar voorbeeld toen was de VVD-minister van Financiën, Johannes Witteveen, aanhanger van het universeel soefisme, het geloof dat alle religies één goddelijke oorsprong hebben.

„Ik vond het ontzettend mooi dat hij, zonder dat hij missionaris was, er geen geheim van maakte: ‘luister, dit is mijn kern, ik ben soefi’. Als je volksvertegenwoordiger bent, moet je iets van jezelf laten zien, vind ik. Als jij vertrouwen van mensen vraagt, moet jij dat ook zelf schenken. En in 1977 was het niet zoals nu, met die grote hypes van mensen die ontzettend in het boeddhisme geïnteresseerd zijn, toen was je toch een buitenbeentje.”

Een echte boeddhist is ze niet, zegt ze. Ze houdt zich niet aan alle voorschriften. Ze is geen vegetariër. Maar ze mediteert elke dag, draagt om haar rechterpols een boeddhistisch kralensnoer en gelooft heilig in reïncarnatie en karma (wat je in dit leven doet, heeft gevolgen voor je volgende leven). Het idee van reïncarnatie vindt ze allerminst absurd. „Juist het ándere, juist het idee dat er één leven is, en dat ís het dan, dat zou zo’n verspilling zijn van alles wat je opbouwt. Kijk eens naar een boom: die wordt kaal, maar op een gegeven moment komen er weer bladeren aan. Waarom ook niet? Het zou een verspilling zijn van het leven, met alles wat je denkt, met alles wat je doet, met alles wat je aan groei doormaakt.”

Ze heeft om die reden geen angst om dood te gaan. „Het is niet zo dat ik aan regressietherapie ga doen, dat je gaat kijken wat je in een vorig leven hebt

gedaan. Ten eerste komt het mij te vaak voor dat ik ergens lees dat iemand dan een Egyptische prinses is geweest, hahaha. Maar het heeft ook helemaal geen zin om te weten wie je in het vorig leven bent geweest, want je bent nu toch iemand anders. Ik ben nu Erica Terpstra.”

In het verleden zat ze in het bestuur van het Global Forum of Spiritual en Parliamentary Leaders, een reeks bijeenkomsten van politici en religieuze leidsmannen. Reden daarvoor was dat ze vanaf eind jaren zeventig, samen met parlementariërs uit het buitenland, had gepleit voor meer gezinsplanning en geboortebeperving in de wereld. „Mijn idee is altijd geweest: als je probeert de voedselproductie te verdubbelen om de honger tegen te gaan, maar je moet ondertussen drie keer zoveel monden vullen, dan ben je uiteindelijk toch nog aan het achteruit boeren.”

Voorbehoedsmiddelen en voorlichting dus. Onder het religieuze establishment leverde dat weerstand op. „We hebben toen de koppen bij elkaar gestoken en zeiden: jongens, dit is niet effectief. Op Oxford University hebben we een driedaagse conferentie belegd waarvoor we honderd parlementariërs en honderd spirituele leiders uitnodigden. Uiteindelijk kwamen mensen als moeder Theresa, de dalai lama, de holy priest of Togo, de rabbijnen, alles wat er maar was. En tussen de parlementariërs zaten mensen als Gorbatsjov en Al Gore. Zelf was ik de vertegenwoordiger van Europa. Daar waren twee werelden bij elkaar die echt langs elkaar heen leefden. Wij kwamen daar om tegen die spirituele leiders te zeggen: jullie moeten met beide benen op de grond staan. En zij zeiden tegen ons: er is meer dan alleen de economie, er zijn ook normen en waarden.”

Het viel haar op, zegt ze, hoe respectvol bijvoorbeeld de grootmoefte van Syrië en de dalai lama met elkaars ideeën omsprongen. Dat is haar ideaal: een versmelting van alle spiritualiteiten. „Waar ik iedere keer weer door geïnspireerd raak, is dat je bij alle spirituele leiders en wijze mensen hetzelfde antwoord krijgt op de vraag: wat is de zin van het leven? De zin is dat we allemaal de opdracht van liefde, compassie en respect hebben. In de Verenigde Staten heb ik met een chieft van de indianen gesproken. Ik vroeg het ook aan hem. Toen deed hij zo” – ze maakt een driehoek met twee wijsvingers en een duim - „hij zag dat als een piramide: de ene vinger is de liefde, de andere is de compassie en de basis is het geloof. Daar moest ik ontzettend om grinniken. Ik vertelde over mijn zelfde ervaring met de andere spirituele leiders. Daarover zei hij gewoon heel wijs: ‘Vanzelfsprekend.’”

Liefde, compassie, respect. Dat klinkt teleurstellend simpel. „Ik vind dat niet. Ik vind dat heel puur, het is ontdaan van alle verpakking. Heel veel tradities en culturen zijn eigenlijk verpakkingen die de zaak moeten versterken, terwijl de kern van de boodschap hetzelfde is. Ik was in Mali op bezoek bij de Dogon, een volk dat in de rotsen woont. Heel primitief nog. Daar kwam ik een oude man tegen die ik ook vroeg naar de zin van het leven. Hij zei: de mensen die sterven, hebben hun missie volbracht. Maar een heleboel mensen weten helemaal niet dat ze een missie hebben, zei ik. Dat maakte volgens hem niet uit, ze werken er toch aan en hebben dan hun missie volbracht. Daarom sterven ze, want ze hoeven niet meer verder te leven. En daarna zei hij iets wat ik heel troostrijk vond: ze mogen dan rusten op het bed van God. Hoe je God ook benoemt, of het nou Allah is of de grote Winnetou, ze mogen rusten op het bed van God. Prachtig. En dat uitgesproken door een man die geen enkele educatie gehad heeft. Althans niet zoals wij die kennen.”

Van 1977 tot 2003 zat Terpstra voor de VVD in de Tweede Kamer, op de vier jaar na dat ze staatssecretaris van Volksgezondheid en Sport was. Inmiddels is ze erelid. In wezen is het een gekke combinatie: een overtuigd spirituele vrouw die zweert bij wat toch duidelijk de minst spirituele partij van het Nederlands parlement is. „Dat is een misvatting, een absolute misvatting. De VVD is naar mijn gevoel de partij die het individu de meeste ruimte biedt

zonder hem iets voor te schrijven. Als ik naar de christelijke partijen kijk, dan móet je bij hen een geloofsbelevens hebben. Niet alleen kon ik mijzelf zijn, maar er werd binnen de partij alle ruimte gegeven om mijn politiek in mijn spiritualiteit te passen. Ik deed gehandicaptenbeleid, ouderenbeleid, jongerenbeleid, dak- en thuislozen, ontwikkelingssamenwerking. Dat is de rode, of eigenlijk de blauwe draad door mijn werk: mensen die steun kunnen gebruiken. Dat verbind ik aan mijn spiritualiteit.”

Wat zegt ze dan van het plan van de VVD om in Terpstra’s geliefde ontwikkelingshulp te snijden, het rechtserre immigratiebeleid, het accent dat steeds gelegd wordt op economische groei? „Ik kan me heel goed vinden in het verkiezingsprogramma van de huidige VVD, het is niet echt een breuk met het verleden. Op dit ogenblik moeten we keuzes maken. We hebben al heel lang nogal wat kritiek op het afhankelijk maken van de ontwikkelingslanden van de hulp die ze krijgen. Als ik kijk wat er gebeurt in landen waar ik geweest ben, in Ethiopië, Guatemala, Mali, dan zie ik daar een enorme interne kracht van mensen die echt heel goed bezig zijn. Vroeger dachten we van die landen: ach ach ach, die arme mensen kunnen helemaal niks. Maar ze kunnen een heleboel. Geef ze ook de ruimte. Maar”, geeft ze toe, „als het niet zo’n barre tijd was geweest, dan was de ontwikkelingssamenwerking misschien deels gespaard gebleven. Dat zou ik hebben toegejuicht. Alleen, er moeten keuzes gemaakt worden.”

Oud-fractieleider en -minister Joris Voorhoeve stapte een paar jaar geleden bij de VVD op, juist omdat hij de partij een neoliberale oppervlakkigheid verwijt. „Ik mag hem erg graag, maar het zal niet mijn keuze zijn. Ik ben ook voorzitter van Club 1A van de VVD, dat is de club van oud-Kamerleden en oud-fractiemedewerkers. Een paar maanden geleden hebben we weer wat georganiseerd, en toen heb ik hem opnieuw uitgenodigd. Hij zei: laat ik dat maar niet meer doen. Maar hij is sowieso welkom.” Herkent ze iets van zijn kritiek? „Die herken ik niet, nee.”

Terug naar het leven van Erica Terpstra zelf. In de allereerste aflevering van *Erica op Reis*, in 2011, ging ze terug naar de plek op Java, Indonesië, waar ze is opgegroeid. Gezeten op de rand van het zwembad waar ze een eeuwige geleden als klein meisje had leren zwemmen, raakte ze tot tranen toe geroerd. „Hoe is het mogelijk dat ik hier zestig jaar later weer zit”, sprak ze in de camera, „na een leven dat zo mooi voor mij is geweest.”

Welke wijsheid heeft zij zelf opgedaan in haar leven? „Het belangrijkste is inderdaad dat je mensen, en alles wat leeft, met respect en aandacht begroet, met liefde en met compassie. Ik kan het niet anders zeggen.” Over haar naar eigen zeggen rijke leven: „Ik zou niet weten waarom ik dit nou juist zo verdiend heb. Verdienen is er niet bij. Je kunt ook niet zeggen: dit komt mij toe. Ik ben echt verwonderd over wat ik heb gekregen.”

„Met een vriendinnetje ging ik vroeger mee naar de rooms-katholieke kerk. Dat vond ik zo mooi, man. Ik was een jaar of acht toen ik een keer thuiskwam en tegen mijn vader zei: goh, ik ben eigenlijk zo jaloers op haar, want als zij blij is kan zij haar God bedanken. Wat moet ik dan? Toen zei hij iets wat ik later ook in boeddhistische boeken heb teruggevonden, maar ik weet zeker dat hij dat nooit gelezen heeft: als je zo gelukkig bent, moet je proberen om dat door te geven aan een ander. Niet morgen, maar nu. En dat kan alles zijn: dat kan betekenen dat je iemand een steuntje geeft, of iemand even aanraakt, of een knipoog geeft. Ik moet zeggen: daar heb ik veel aan gehad.”

Haar eeuwige enthousiasme is authentiek, benadrukt ze. „Kijk eens, als ik een soort façade zou hebben, dan was dat al lang doorgeprikt. Dat houd je niet vol. Toen ik in Leiden studeerde, was ik echt niet het prototype van het meisje met het twin-setje en het parelkettingje. Ik kwam daar gewoon met mijn zwemtas over de schouder, dat werd geaccepteerd. In de Kamer was ik

ook geen prototype van een Kamerlid, maar daar werd zeker in de VVD alle ruimte voor gegeven. Nu ook weer. Als ik me anders zou voordoen dan ik ben, was ik allang ontmaskerd. Je bent zo gebakken.”

Haar grootste dankbaarheid: „Dat ik gebakken ben zoals ik gebakken ben. Ja, dat is toch mooi.”

i Erica op Reis, iedere vrijdag 22.20 uur, Nederland 1, Omroep MAX